

91115

commissie voor de milieueffectrapportage

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Omgevingsplan Regio Groningen
en de aanvulling daarop

1 december 1998

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Omgevingsplan Regio Groningen
en de aanvulling daarop

1 december 1998

ISBN 90-421-389-2
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

commissie voor de milieueffectrapportage

Gedeputeerde Staten van Groningen
Dienst Ruimte en Milieu
Postbus 630
9700 AP GRONINGEN

uw kenmerk
98/6.941h/20/A.41.RRL

uw brief
25 mei 1998

ons kenmerk
U716-98/vB/eh/911-140

onderwerp
Toetsingsadvies Omgevingsplan regio
Groningen

doorkiesnummer
(030) 234 76 51

Utrecht,
1 december 1998

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een toetsingsadvies uit te brengen over het milieueffectrapport (MER) en de aanvulling daarop ten behoeve van de besluitvorming over Omgevingsplan regio Groningen. Overeenkomstig artikel 7.26 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de besluitvorming. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag te zijner tijd het (ontwerp-)besluit en de evaluatiedocumenten krijgt toegestuurd.

ir. M.M.U. van Dis
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Omgevingsplan regio Groningen

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Omgevingsplan regio Groningen en de aanvulling daarop

Advies op grond van artikel 7.26 van de Wet milieubeheer over het milieueffectrapport over
Omgevingsplan regio Groningen en de aanvulling daarop,

uitgebracht aan Gedeputeerde Staten van Groningen door de Commissie voor de milieuef-
fectrapportage; namens deze,

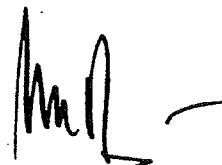
de werkgroep m.e.r. Omgevingsplan regio Groningen,

de secretaris

N.v. Buren

dr. N. W. M. van Buren

de voorzitter

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the end.

ir. M.M.U. van Dis

Utrecht, 1 december 1998

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
1. Inleiding	1
2. Oordeel over het MER en de aanvulling daarop	2
2.1 Algemeen	2
2.2 Toelichting op het oordeel en aanbevelingen voor de verdere besluitvorming	3
2.2.1 Inleiding	3
2.2.2 Omvang van de voorgenomen activiteit	3
2.2.3 Ontwikkeling van alternatieven	4
2.2.4 Beschrijving van effecten	6
2.2.5 Vergelijking van alternatieven	8
3. Aanbevelingen voor nadere uitwerking en besluitvorming op bestemmingsplan-niveau	10

Bijlagen

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 25 mei 1998, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
- 1a. Brief van adviesbureau Oranjewoud d.d. 7 oktober 1998 betreffende aanvulling
2. Kennisgeving in Staatscourant nr 94 d.d. 20 mei 1998
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. INLEIDING

Eind 1996 hebben de colleges van 15 Groningse en Drentse gemeenten en de provincies Groningen en Drenthe het convenant "Regio Groningen-Assen 2030" getekend. In maart 1997 stemden de respectievelijke raden en staten met het convenant in. Het convenant bevat de hoofdlijnen uit de "Regiovisie Groningen-Assen 2030". Het betreft een globale visie op de toekomstige ontwikkeling van de regio tot 2030. Voor de Regio Groningen-Assen heeft de vertaling van de uitwerking van de Regiovisie consequenties voor de vigerende provinciale plannen. Deze worden aangepast op onderdelen die de Regio Groningen specifiek betreffen. Dit betekent dat de plannen hiervoor partieel worden herzien. De provincie heeft besloten de vier partiële herzieningen (milieubeleidsplan, streekplan, waterhuishoudingsplan en mobiliteitsplan) te integreren tot één gebiedsgerichte aanpassing van het omgevingsbeleid voor de Regio Groningen. Dit plan voor de Regio Groningen is te beschouwen als een regionaal omgevingsplan (Omgevingsplan Regio Groningen, ORG).

Bij de voorgenomen activiteiten worden drempelwaarden (omvang) zoals opgenomen in het Besluit milieueffectrapportage (m.e.r.) overschreden. Het gaat hierbij om woningbouw en de aanleg van bedrijventerreinen. Derhalve is een milieueffectrapport (MER) opgesteld.

Bij brief van 25 mei 1998 ^{1]} heeft Gedeputeerde Staten van Groningen, als bevoegd gezag, de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het opgestelde MER. Het MER is op 26 mei 1998 ter inzage gelegd^{2]}.

Het advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.^{3]} De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd.

Bij de toetsing heeft de Commissie de via het bevoegde gezag ontvangen inspraakreacties en adviezen betrokken^{4]}. Voor zover relevant in het kader van het advies wordt er met voetnoten naar verwezen^{5]}.

Op grond van artikel 7.26, lid 1 van de Wet milieubeheer (Wm) toetst de Commissie:

- aan de richtlijnen van het MER^{6]}, zoals vastgesteld op 3 maart 1998;
- op eventuele onjuistheden^{7]};
- aan de wettelijke regels voor de inhoud van een MER^{8]}.

Tijdens de toetsing heeft op 22 september 1998 een gesprek plaats gevonden tussen de Commissie en het bevoegde gezag/initiatiefnemer. Daar heeft de Commissie (mede naar aanleiding van inspraakreacties) kenbaar gemaakt dat

1 Zie bijlage 1.

2 Zie bijlage 2.

3 Zie bijlage 3 voor de samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens.

4 Wm, artikel 7.26, lid 2.

5 Voor een overzicht van de reacties zie bijlage 4.

6 Wm, artikel 7.23, lid 2.

7 Wm, artikel 7.23, lid 2.

8 Wm, artikel 7.10.

het MER naar haar oordeel op een aantal onderdelen onduidelijk is. Naar aanleiding daarvan heeft het bevoegde gezag de Commissie verzocht de advisering op te schorten om de initiatiefnemer in de gelegenheid te stellen een aanvulling op het MER te maken. De aanvulling heeft niet ter visie gelegen. Daarom is in dit advies inspraak over de aanvulling niet beschouwd. De Commissie adviseert de aanvulling bij het plan ter visie te leggen. Dit advies van de Commissie bevat het oordeel over het MER inclusief de aanvulling.

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de wettelijke vereisten en de richtlijnen. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven bij de besluiten over met name woningbouw en de aanleg van bedrijventerreinen.

Is dat naar haar mening niet het geval dan betreft het een *essentiële tekortkoming*. De Commissie zal dan adviseren tot een aanvulling. Overige tekortkomingen worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

2. OORDEEL OVER HET MER EN DE AANVULLING DAAROP

2.1 Algemeen

Bij de toetsing van dit MER en de aanvulling is de Commissie ervan uit gegaan dat het gaat om een locatiekeuze m.e.r. Tevens is rekening gehouden met de uitgangspunten zoals verwoord in de door de provincie vastgestelde richtlijnen (blz. 1 en 2).

De Commissie is van oordeel dat het MER en de aanvulling op een hoofdpunt niet voldoen aan de vastgestelde richtlijnen. Dit betreft de in de richtlijnen aangegeven mogelijkheid van uitruil van woningen tussen gemeenten. In het MER en de aanvulling wordt deze optie, met een beroep op het convenant (geen bestuurlijke ruimte) niet uitgewerkt. De Commissie constateert dat het bevoegd gezag bij de aanvaarding van deze redenatie in het MER impliciet de richtlijnen op een cruciaal onderdeel heeft aangepast. In dat licht vraagt de Commissie niet om een nieuwe aanvulling en is zij van oordeel dat in het MER en de aanvulling tezamen de essentiële informatie aanwezig is. De Commissie acht het van belang dat deze afwijking c.q. aanpassing van de richtlijnen bij het uiteindelijke plan expliciet wordt gemotiveerd.

Daarbij merkt de Commissie op, dat de wijze van uitwerking in dit MER in feite een gemiste kans is voor het eerste omgevingsplan met m.e.r. in Nederland. Een MER voor een dergelijk plan, waarin integraal beleid wordt ontwikkeld voor ruimtelijke ordening, milieu, verkeer en vervoer en waterbeheer, vraagt namelijk om een gelijkwaardige beschrijving en beoordeling van al deze aspecten en vraagt derhalve ook om consistente alternatieven voor de gehele regio om keu-

zes te verduidelijken⁹]. Slechts op deze wijze kan volgens de Commissie de m.e.r. een waardevol hulpmiddel zijn bij zowel planontwikkeling als bij de toetsing van het voornemen op de milieueffecten.

De informatie die in het MER ontbrak en waartoe de aanvulling is opgesteld is als volgt samen te vatten: hoeveelheid woningen en bedrijventerreinen, de situering, de milieueffecten en het totaalbeeld van een integraal voorkeursalternatief en een meest milieuvriendelijk alternatief (mma).

In de volgende paragraaf is aangegeven hoe in de aanvulling is tegemoet gekomen aan de door de Commissie geconstateerde onduidelijkheden en onjuistheden in het MER.

2.2 Toelichting op het oordeel en aanbevelingen voor de verdere besluitvorming

2.2.1 Inleiding

MER

De Commissie is zich ervan bewust dat het kan voorkomen dat ten tijde van het opstellen van het MER de ruimte voor alternatieven ten gevolge van bestuurlijke besluitvorming beperkt is. In het onderhavige MER lijkt dit het geval te zijn. Maar juist in die situaties is het van belang om expliciet aan te geven wat al vast ligt, hoe milieuaspecten daarbij een rol hebben gespeeld en op welke punten er nog wel beleidsruimte is. In de ontwikkeling van het mma moet dan door middel van gerichte optimalisaties worden geanalyseerd welke milieuverbeteringen nog mogelijk zijn. In dit MER komen deze elementen onvoldoende naar voren.

Aanvulling

In de aanvulling is de argumentatie voor het niet benutten van de beleidsruimte gegeven in het convenant (waarin wordt gesproken over een indicatieve verdeling van de woningaantallen) en aan de bandbreedte gesteld in de vastgestelde richtlijnen summier.

2.2.2 Omvang van de voorgenomen activiteit

Woningbouw

MER

In het MER wordt onvoldoende duidelijk aangegeven hoe de woningbouwopgave voor de Regio is vastgesteld¹⁰]. De getallen voor woningbouw die bij de probleemstelling en alternatievenontwikkeling worden gehanteerd zijn niet terug te voeren op de resterende woningbouwopgave. Tevens wordt niet duidelijk welke milieuargumenten een rol hebben gespeeld bij de verdeling van woningen per gemeente.

9 Zie ook reactie 12 (bijlage 4).

10 Zie ook reacties 15, 23, 33, 39, 40 en 56 (bijlage 4).

Aanvulling

In de aanvulling wordt duidelijk aangegeven hoe de woningbouwopgave voor de regio tot stand is gekomen. Bij woningbouw is van hieruit de taakstelling per gemeente in de voorgenomen activiteit helder (tabel A1). De onderbouwing is wel gegeven voor de vervanging, maar niet voor de toevoeging aan de voorraad.

Bedrijventerreinen

MER

Ten aanzien van de benodigde oppervlakte bedrijventerreinen wordt onvoldoende duidelijk aangegeven hoe de benodigde oppervlakte aan bedrijventerreinen tot stand is gekomen¹¹). Onduidelijk is welk deel tot de voorgenomen activiteit gerekend moet worden en welk deel al in bestaande plannen is vastgelegd. Onduidelijk is tevens op welke wijze de verdeling van de behoefte aan bedrijventerreinen over de regio tot stand is gekomen, welke milieueargumenten daarbij een rol hebben gespeeld, en welke uitwisselbaarheid er tussen gemeenten is.

Aanvulling

Bij bedrijventerreinen is de benodigde oppervlakte duidelijk aangegeven. Er is geen verdeling over gemeenten op voorhand aangegeven. Vanuit de optiek dat bedrijventerreinen regionale voorzieningen zijn is dit te volgen.

Op blz. 2 van de aanvulling staat *“Met name bij bedrijventerreinen is een ruime oppervlakte aangehouden om milieueffecten niet te onderschatten.”*

■ De Commissie adviseert deze overschatting alleen voor de milieueffecten te hanteren en de besluitvorming te baseren op een beter onderbouwde en reële schatting van de werkelijke behoefte aan bedrijventerrein in de streekplanperiode.

2.2.3

Ontwikkeling van alternatieven

Onderscheid kan worden gemaakt tussen locatie-alternatieven en locatievarianten. Locatie-alternatieven bevatten *regionale* verdelingen van een programma (concentratie, spreiden, bundelen met infrastructuur etc.) en locatievarianten gaan in op verschillende ruimtelijke opties van een (vaststaand) programma per kern (Leek-west, -noord of -zuid bijvoorbeeld). In het MER en de aanvulling zijn geen samenhangende regionale alternatieven behandeld¹²), maar locatievarianten. Deze lokale variaties worden onderling vergeleken en niet samengevoegd tot regionale alternatieven.

Woningbouw

MER

In het MER (blz. 41) wordt als uitgangspunt aangegeven dat *“er geen uitwisseling mogelijk is van de toegekende woningcontingenten per gemeente”*. In de vastgestelde richtlijnen wordt binnen een bepaalde bandbreedte ervan uitgegaan dat dit wel mogelijk is. Het feit dat hiervan in het MER zonder expliciete motivatie wordt afgeweken ziet de Commissie als hoofdpunt van haar kritiek. Het zoeken naar milieuvriendelijke oplossingen is, zelfs in het meest milieuvriendelijk alternatief (mma), op deze wijze beperkt. Ruimtelijke variatiemogelijkheden binnen gemeentegrenzen wordt wel benut.

11 Zie ook reacties 15, 33 en 65 (bijlage 4).

12 Zie ook reactie 5 (bijlage 4).

Uit hoofdstuk 4 blijkt dat voor een beperkt aantal deelactiviteiten locatievarianten worden meegenomen. De motivatie voor dit beperkte aantal is in het MER niet terug te vinden¹³].

Uit de vele kaarten wordt niet duidelijk wat de ratio achter de huidige locatievarianten is. Zo is bijvoorbeeld niet terug te vinden waarop de begrenzing van de locatievarianten rond Groningen is gebaseerd¹⁴].

Aanvulling

De motivatie voor de gekozen locatievarianten is op een adequate wijze toegevoegd.

De Commissie constateert dat slechts beperkt gebruik is gemaakt van de beleidsruimte die er bestaat (volgens het convenant en de vastgestelde richtlijnen) om woningen uit te wisselen binnen gemeenten.

■ De Commissie adviseert om in de verdere planuitwerking gebruik te maken van deze beleidsruimte om eventueel woningen uit te wisselen binnen en tussen gemeenten met name op die plekken waar milieuknelpunten aanwezig zijn. Als knelpunten gelden onder meer Groningen-West 2030, Haren-Eelde en bouwen in Leek zonder zekerheid over HOV.

Bedrijventerrein

MER

In hoofdstuk 3 wordt voor de regio aangegeven hoeveel oppervlakte aan bedrijventerreinen noodzakelijk is om de economische doelen te behalen (zie ook opmerkingen § 2.2.2 van dit advies). Echter ook voor de bedrijventerreinen is onduidelijk waarom juist deze locatievarianten gekozen zijn.

Aanvulling

In de aanvulling wordt duidelijk weergegeven op welke wijze de locatievarianten tot stand zijn gekomen.

Meest milieuvriendelijk alternatief

MER

De ontwikkeling van het mma is op basis van het MER moeilijk te beoordelen gezien de eerder gemaakte opmerkingen. De Commissie constateert dat het mma een nogal vrijblijvend karakter heeft. Zo omvat § 8.3.3 vooral *aanbevelingen* om effecten verder te beperken. Het is niet duidelijk of die aanbevelingen ook daadwerkelijk onderdeel uitmaken van het mma. Bovendien omvat het mma elementen (bijvoorbeeld duurzaam bouwen en duurzaam stedelijk waterbeheer) “om de effecten verder te beperken” die voor alle alternatieven als uitgangspunten gelden (zie § 4.1).

Niet duidelijk is hoe realistisch het voor het mma voorgestelde OV-systeem is. Bovendien zijn er onvoldoende gegevens om er op voorhand van uit te gaan dat nieuwe raillijnen (dus extra ruimtebeslag) in het kwetsbare gebied Leek-Roden-Groningen voor het milieu beter zouden zijn dan bussen op bestaande wegen¹⁵]. Verder is het lastig te beoordelen in hoeverre het mma afwijkt van de voorgenomen activiteit omdat in het MER geen vergelijking is gegeven voor het totale

13 Zie ook reactie 56 (bijlage 4).

14 Zie ook reacties 23 en 33 (bijlage 4).

15 Zie ook reacties 12 en 59 (bijlage 4).

mma met het totale voorkeursalternatief. De initiatiefnemer heeft zich beperkt tot het *onderling* vergelijken van locatievarianten (zie ook § 2.2.5 van dit advies).

Aanvulling

Er is nu een vergelijking gegeven tussen het voorkeursalternatief en het mma. Echter uit tabel A7 blijkt dat er bij de beoordeling van het mma geen rekening is gehouden met de verdere mitigerende en inpassingsmaatregelen. Deze zijn dus geen vastgelegd onderdeel van het mma. Bovendien lijkt hierdoor het verschil tussen de voorgenomen activiteit en het mma kleiner dan het zou behoren te zijn.

Verder scoort Middelbert voor wonen op de meeste aspecten beter dan Groningen-west (tabel A7). Onduidelijk blijft waarom in het kader van het mma niet is gekeken of Middelbert versneld ontwikkeld kan worden in plaats van Groningen-west (uitwisseling binnen een gemeente).

Het OV-systeem is om eerder genoemde redenen uit het mma gehaald.

■ De Commissie adviseert indien voor het mma wordt gekozen aandacht te besteden aan:

- de vrijblijvendheid van de mitigerende en inpassingmaatregelen; de Commissie adviseert deze een vast uitgangspunt te laten zijn voor elke verdere planuitwerking;
- de mogelijkheid om Middelbert versneld te ontwikkelen;
- de mogelijkheden om door woningbouw en bedrijvenbouw de natuur en de watersystemen te versterken en aldus bij te dragen aan een beter landelijk gebied. Door te kiezen voor bepaalde hydrologische en ecologische inrichtingsprincipes is deze versterking mogelijk.

2.2.4

Beschrijving van effecten

MER en aanvulling

De effectbeschrijvingen in het MER zijn globaal en zelden kwantitatief van aard en niet altijd gebaseerd op een adequate beschrijving van de voorgenomen activiteiten. Tevens zijn niet alle in de richtlijnen gevraagde effecten aan de orde gekomen in het MER en de aanvulling, zoals invloed op het oppervlaktewatersysteem, externe veiligheid, ruimtelijke kwaliteit en sociale barrièrewerking.

Naast deze opmerking worden hieronder ook opmerkingen uitgewerkt ten aanzien van de wel beschreven aspecten:

Bodem en water

MER

- Voor de effectbeschrijving van bodem en water worden (hfd. 7) uitsluitend twee criteria gebruikt: de daling van de grondwaterstand en de bodemtype-ring ter plaatse. Dit leidt tot een beperkte en arbitraire beoordeling. Er wordt vanuit gegaan dat de wijze van bouwrijp maken overal hetzelfde is en niet onderscheidend. Er wordt geen aandacht besteed aan de ligging van de nieuwe locaties ten opzichte van het grondwatersysteem en bijvoorbeeld in kwel- of infiltratiegebieden¹⁶.
- De aanleg van de waterpartij ten noordwesten van Hoogkerk is volgens blz. 96 van het MER een behoorlijke ingreep. Ook de aanleg van het nieuwe meer

16 Zie ook reacties 33 en 58 (bijlage 4).

nabij het Zuidlaardermeer heeft een groot effect. De effecten daarvan zijn niet beschreven en derhalve niet in de beoordeling betrokken.

Aanvulling

In de aanvulling wordt ten dele tegemoet gekomen aan de hiervoor gemaakte opmerkingen. De Commissie vindt het onjuist om ligging in kwel- of wegzijgingsgebieden niet als een onderscheidend criterium te hanteren. De argumentatie die hiervoor wordt gehanteerd is te beperkt en berust enkel op het geïsoleerde geohydrologische effect. De waarde die aan kwelgebieden kan worden toegekend ligt niet in dit hydrologische proces op zich, maar in de bijzondere potenties die eruit kunnen voortvloeien voor schoon, helder water zowel uit het oogpunt van beleving, waterkwaliteitsdoelen en voor de ontwikkeling van soortenrijke grondwaterafhankelijke ecosystemen (natuur). Voor deze 'secundaire' betekenis van kwel wordt in het MER en de aanvulling verwezen naar de betreffende aspecten. In de effectbeschrijving voor deze aspecten keert omtrent kwelgebonden potenties niets terug.

Een uitleg wordt gegeven ten aanzien van de waterpartij en het nieuwe meer. Bij de effectbeoordeling is voor de invloed op de aspecten bodem en water als uitgangspunt een ontwateringsdiepte van 1,40 meter beneden maaiveld gehanteerd, die zou gelden op alle locaties. De Commissie vindt dit geen juiste aanname. De ontwateringsdiepte kan, afhankelijk van de locatie, minder zijn, en kan worden beïnvloed door de wijze van bouwen (bijvoorbeeld zonder kruipruimtes). Op deze wijze wordt een te negatief beeld geschetst in de eindvergelijking.

Tevens wordt vermeld dat bij een grote milieu-invloed op een locatie een grote inspanning nodig is om deze invloed te neutraliseren of te beperken. Dit is niet in alle gevallen juist. Het is zeer wel mogelijk dat een groot nadelig effect via een beperkte inspanning is te mitigeren. Door het hanteren van meest milieu-onvriendelijke uitwerkingen als uitgangspunt geeft dit in de uiteindelijke eindvergelijking wel een erg negatief beeld en wekt de effectvoorspelling de indruk dat dergelijke negatieve milieueffecten worden geaccepteerd.

■ De Commissie adviseert bij de uiteindelijke inrichting van het gebied (de potenties van) het grondwatersysteem in het gebied een rol te laten spelen en de daaraan gerelateerde of de daaraan te relateren waarden te benoemen. Tevens adviseert de Commissie dat ten behoeve van de nadere uitwerking van de besluitvorming over de waterpartij en het nieuwe meer bij het Zuidlaardermeer een gedegen hydrologische analyse uit te voeren. De Commissie adviseert de eindvergelijkingen bij de uiteindelijke besluitvorming genuanceerd (vanuit een reëel perspectief) weer te geven.

Landschap

MER

- De effecten op de landschapswaarden worden onderschat¹⁷. Op blz. 98 bovenaan is aangegeven dat een score 0 (neutraal) wordt toegekend indien er geen specifieke waarden aanwezig zijn. Uit tabel 19 (blz. 98) valt af te leiden dat in een groot deel van de locaties in de provincie Groningen neutrale effecten zouden optreden. Naar de mening van de Commissie treden wel nadelige landschappelijke effecten op bij het bouwen in een open gebied.
- Wat betreft de locatie Groningen Noord-West is het opmerkelijk dat de oorspronkelijke negatieve beoordeling voor landschap omgezet is in een neutra-

17 Zie ook reacties 3, 15, 16 en 33 (bijlage 4).

le beoordeling omdat in de in voorbereiding zijnde plannen De Held en Reildiep rekening wordt gehouden met de aanwezige waarden. Datzelfde is gebeurd bij het bedrijventerrein Eemspoort. Deze beide locatievarianten worden ten onrechte relatief positief voorgesteld. Immers, in beginsel kan op *alle* locatievarianten rekening worden gehouden met de aanwezige waarden.

Aanvulling

De effecten op de landschapswaarden zijn ten onrechte niet aangepast wat betekent dat in de uiteindelijke effectenbeoordeling de effecten op het landschap te rooskleurig worden weergegeven.

De effecten op Groningen Noord-West en Eemspoort zijn wel goed aangepast.

■ Bij de nadere uitwerking van de lokaties dient aandacht te worden gegeven aan de landschappelijke verbetering, inpassing van de lokatie in het landschap en behoud van waardevolle landschapselementen door deze als structurelement in het plan op te nemen (zoals bij de oude Hunzeloop).

Veiligheid, lucht en geluid

MER

- De effecten op geluid en geur zijn in het MER te simpel voorgesteld. Voor bedrijventerreinen wordt een digitale beoordeling toegepast (0 of -). Daarbij is ten onrechte de gevoeligheid van de omgeving hierbij niet meegenomen. De potentiële woonlocaties zijn naar de mening van de Commissie ten onrechte niet getoetst aan het aspect geluid- en geurhinder. Deze effecten kunnen optreden als nieuwe woonwijken in de nabijheid van bestaande of nieuwe bedrijventerreinen zijn gelokaliseerd.
- Het aspect verkeer (verkeersveiligheid, verkeerslawaaï en emissies) is beperkt uitgewerkt en daardoor onvoldoende differentiërend. Niet duidelijk wordt waarom de effecten op het hoofdwegennet en onderliggend wegennet eerst afzonderlijk worden beschreven en vervolgens in tabel 26 weer bij elkaar worden opgeteld tot een totaalscore verkeer. Dit leidt tot onnodig informatieverlies. Bovendien wordt door de beoordeling per locatievariant op geen enkele manier ingegaan op de onderlinge relaties tussen de diverse locaties.
- Bij de beoordeling voor verkeer en vervoer is geen rekening gehouden met het type bedrijvigheid wat op de bedrijvenlocatie wordt voorzien (kantoren, logistiek, productie etc.) Dit kan van invloed zijn op het mobiliteitseffect. Anderzijds wordt wel onderscheid gemaakt in de afstand tot de stad Groningen; ook als het zeer kleine verschillen betreft (bijvoorbeeld Leek-West ten opzichte van Leek-Noord). De Commissie is verbaasd dat er geen eenvoudig (regionaal) verkeersmodel is gebruikt om e.e.a. meer concreet te maken.

Aanvulling

De effecten op geluid, lucht en veiligheid zijn in de aanvulling voldoende toegelicht.

2.2.5

Vergelijking van alternatieven

Vergelijking

MER

In de vergelijking van alternatieven zou zichtbaar moeten worden hoe de (integrale) alternatieven zich tot elkaar verhouden. Een vergelijking van (integrale) alternatieven voor het totale plangebied ontbreekt echter. Door de gekozen presentatie (één tabel voor de voorgenumen activiteit, één tabel voor de varianten,

één tabel voor de doorkijk naar 2030) lijkt het alsof de bouwstenen *binnen* de voorgenomen activiteiten met elkaar vergeleken zouden moeten worden. Dit maakt het lezen van de tabellen en het verkrijgen van een totaaloverzicht moeilijk.

De vergelijking van alternatieven vindt plaats op basis van slechts 10 criteria (tabel 34). Dit leidt tot een globale vergelijking. In de vastgestelde richtlijnen wordt in § 5.4 een veel groter aantal criteria gevraagd. Deze zijn in het MER weggelaten zonder expliciete motivatie (bijvoorbeeld invloed op het oppervlakte-watersysteem, externe veiligheid, ruimtelijke kwaliteit, sociale barrièrewerking etc.).

Aanvulling

In de aanvulling wordt een duidelijke tabel gegeven waarin het voorkeursalternatief en het mma met elkaar worden vergeleken. Opvalt dat niet alle punten worden vertaald in toetsingscriteria. De ecohydrologische relaties zitten volgens de aanvulling verwerkt in het aspect bodem en water, maar zijn daar niet meer terug te vinden naar de mening van de Commissie. De Commissie betreurt het dat de initiatiefnemer het noodzakelijk acht criteria te moeten samen voegen omdat anders de effectbeschrijving "nodeloos ingewikkeld zou worden".

Gewichten

De Commissie heeft geen opmerkingen ten aanzien van de motivatie voor de toegekende gewichten in § 8.2.

Gevoeligheidsanalyse

MER

In het MER wordt in § 8.5 aandacht besteed aan de "gevoeligheid van de effectbeoordeling voor een aantal andere activiteiten". Deze gevoeligheidsanalyse is uiterst summier en geeft geen antwoord op de gestelde vraag (wordt de locatiekeuze erdoor beïnvloed of niet?). Bovendien wordt op de consequenties van het al of niet realiseren van een aantal onzekere onderdelen van het ORG niet ingegaan (het al of niet aanleggen van railinfrastructuur, het al of niet uitbreiden van vliegveld Eelde, ontwikkelingen defensie)¹⁸. Speciale aandacht verdienen daarbij de ontwikkelingen die zich afspelen in de provincie Drenthe¹⁹ en het al of niet aanleggen van een zuid-tangent. De ontwikkelingen die in het kader van de regiovisie zich afspelen in de provincie Drenthe kunnen wel degelijk invloed hebben op de verdeling van woningen. Hetzelfde geldt voor het al of niet aanleggen van de zuid-tangent. Dit wordt in het MER ook aangegeven. Echter hoe de invloed zich zal uiten is onduidelijk.

Aanvulling

In de aanvulling wordt aangegeven wat de mogelijke ontwikkelingen zijn van de zuidtangent, baanverlenging vliegveld Eelde, woningbouw in Drenthe en het niet behalen van de taakstelling woningbouw door de gemeente Groningen. Onduidelijk blijven de consequenties van deze ontwikkelingen voor de rangvolgorden van alternatieven en varianten

18 Zie ook reacties 7, 9 en 10 (bijlage 4).

19 Zie ook reacties 3, 16, 21, 39 en 40 (bijlage 4).

- De Commissie adviseert bij de verdere planuitwerking en besluitvorming rekening te houden met mogelijke consequenties op de voorgenomen activiteit van bovenstaande ontwikkelingen.

3. AANBEVELINGEN VOOR NADERE UITWERKING EN BESLUITVORMING OP BESTEMMINGSPLANNIVEAU

In dit MER is het detailniveau gebaseerd op een beschrijving op locatieniveau. Toch zijn er een aantal aspecten die bij de verdere uitwerking wel degelijk milieueffecten te weeg brengen. De Commissie vraagt met name aandacht voor een aantal milieu gerelateerde aandachtspunten die in het vervolgtraject van belang zijn om te voorkomen dat er ongewenste milieueffecten optreden, en waarvoor de planvorming op het huidige niveau onvoldoende inzicht en/of garanties biedt.

- *De groene dooradering van de wijk of het bedrijventerrein*
De oppervlakte en inrichting van het stedelijk ecosysteem is bepalend voor de mate waarin de wijk versnipperend of juist ontsnipperend uitwerkt op de populaties in de omgeving. De ecologische waarde van een groene wijk kan immers hoger zijn dan die van intensief gebruikte akkers en graslanden in de huidige situatie. In de groene inrichting kunnen tevens waardevol geachte biotopen worden ingepast, die daarmee niet verloren gaan. Ook dit gehanteerde milieucriterium is daarom inrichtingafhankelijk.
- *De waterhuishoudkundige inrichting van de wijk²⁰⁾*
Het MER en de aanvulling noemen tal van aanbevelingen voor duurzaam stedelijk waterbeheer. Deze worden hier mitigerend genoemd, doch zijn in feite allesbepalend voor de effecten op bodem en water. Evenals voor het stadsecosysteem geldt dat bij een zorgvuldige en creatieve hydrologische inrichting versterking van watersystemen kan worden bereikt in plaats van aantasting. Elementen daarin zijn: waterretentie, infiltratievoorzieningen, wijze van bouwrijp maken, bouwvormen die peilverlaging onnodig maken of zelfs peilverhoging mogelijk maken, voorzieningen ter bescherming van de kwaliteit van afstromend regenwater en dagzomend kwelwater, ontwikkeling van weelderige waterecosystemen in en langs stadswateren.
- *Landschap²¹⁾*
Bij de ontwikkeling van nieuwe lokaties moet niet alleen aandacht worden geschonken aan het opnemen van landschaprelicten binnen de locatie (zowel om ecologische redenen als uit het oogpunt van historische herkenbaarheid en continuïteit), maar is ook aandacht nodig voor de aansluiting op het omringende landschap. Zo nodig zal gelijktijdig met de ontwikkeling van de locatie -of nog beter daaraan voorafgaand- gewerkt moeten worden aan een verbetering van het landschap als dat in de huidige situatie van onvoldoende kwaliteit is om als aantrekkelijk recreatief uitloopegebied voor de (nieuwe) be-

20 Zie ook reactie 33 (bijlage 4).

21 Zie ook reacties 15 en 33 (bijlage 4).

woners te kunnen functioneren. Dit speelt onder meer bij de belangrijke locatie Middelbert.

- *Ontsluiting (autoluw), OV en fietsvoorzieningen*

Mogelijkheden om automobilititeit te beperken en gebruik van fiets en OV te stimuleren. Dit kan onder meer door aanleg van een goed fietspaden net, een frequent en kwalitatief hoogwaardig OV-systeem en door het creëren van autoluwe gebieden. Verder dient de ontsluiting van woningbouwlocaties en bedrijventerreinen zodanig aangepast te worden dat zo min mogelijk hinder voor de omgeving wordt veroorzaakt.

De keuze voor bepaalde locaties is opgehangen aan het realiseren van een (regionale) openbaar vervoerontsluiting van hoge kwaliteit. De Commissie adviseert eerst zekerheid te verkrijgen over haalbaarheid en kwaliteit van deze ontsluiting voordat de ontwikkeling van deze locaties ter hand wordt genomen.

- *Energie*

De Commissie adviseert met betrekking tot dit punt in alle gevallen strikt de hand te houden aan de uitgangspunten van duurzame stedenbouw en duurzaam bouwen.

BIJLAGEN

bij het toetsingsadvies over het
milieueffectrapport
Omgevingsplan Regio Groningen
en de aanvulling daarop

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE 1

**Brief van het bevoegd gezag d.d. 25 mei 1998 waarin de Commissie
in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen**

provincie groningen

**provinciaal bestuur
van groningen**

Martinikerkhof 12
Alg. tel.nr. 050-3164911

Postbus 610
9700 AP Groningen
Fax 050-3164933
Correspondentie uitsluitend richten aan
het postadres

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
ingekomen :	27 MEI 1998
nummer :	I 936-98
dossier :	911-63 + 1m 69/6*
kopie naar :	vB/Sc. praftbld/HL eh

Aan de Commissie voor de m.e.r.
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

Nr.: 98/6.941h/20/A.41, RRL.

Groningen, 25 MEI 1998

Behandeld door : H.H. Leerink
Telefoonnummer: (050) 316 4852
Antwoord op :
Bijlage(n) : div.

Onderwerp : ontwerp-ORG, -PWHP,
- MBP en MER.

Geachte dames/heren,

Hierbij ontvangt u een zestal exemplaren van het milieu-effectrapport.

Bovengenoemde stukken liggen van 26 mei 1998 tot en met 20 juli 1998 ter inzage. De hoorzittingen zijn gepland op 29 juni 1998 en 20 augustus 1998. Voor meer informatie mogen wij u verwijzen naar de bijgevoegde kennisgeving.

Gaarne zien wij uw toetsingsadvies zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk 24 september 1998 (5 weken na afloop van de laatste hoorzitting) tegemoet.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten der provincie Groningen:

, voorzitter.

, griffier.

BIJLAGE 1a

Brief van Ingenieursbureau Oranjewoud d.d. 7 oktober 1998 betreffende aanvulling MER

oranjewoud

district noord
postbus 24
8440 aa heerenveen

Ir. N.W.M. van Buren
Kastanjelaan 12
3737 RH GROENEKAN

uw brief van

uw kenmerk

ons kenmerk
10478-46077

datum
7 oktober 1998

onderwerp
Aanvullende notitie MER-ORG

Geachte mevrouw Van Buren,

Conform afspraak met de Provincie Groningen zenden wij u hierbij een exemplaar van de
aanvullende notitie MER-ORG toe.

Wij vertrouwen erop u hiermee van dienst te zijn geweest.

Hoogachtend,
Ingenieursbureau 'Oranjewoud' B.V.
Afdeling Bodem, Water en Milieu

Drs. J. van Belle
Projectleider

contactpersoon: Drs. K. Uilhoorn
bijlage(n): -

tel.: (0513) 63 43 51
fax: (0513) 63 42 46

typ.: JSB
coll.: JSB

docnaam:

heerenveen
koningin wilhelminaweg 1
telefoon (0513) 63 45 67
fax (0513) 63 33 53

groningen
gotenburgweg 25
telefoon (050) 541 55 77
fax (050) 542 48 24

assen
blijdensteinstraat 4
telefoon (0592) 37 72 22
fax (0592) 37 72 20

handelsreg. leeuwarden 01041339 ingeschreven onder: ingenieursbureau 'oranjewoud' b.v. BTW.nr. NL003616654B02

tevens vestigingen in almere-stad deventer capelle afd ijssel oosterhout geleen assen groningen stadskanaal jasp goes tormm

BIJLAGE 2

Kennisgeving van de toetsingsprocedure in Staatscourant nr. 94 d.d. 20 mei 1998

provincie groningen

kennisgeving org/mer, mbp
en pwhp

INLEIDING

Provinciale staten van Groningen zijn bezig met het opstellen van een Omgevingsplan voor de Regio Groningen (ORG). Dit ORG vormt de juridisch bindende vertaling voor het Gronings deel van de Regiovisie Groningen-Assen 2030.

Het ORG is een integraal beleidsplan met de status van Streekplan, Waterhuishoudingsplan, Milieubeleidsplan en Mobiliteitsplan. Bij de voorgenomen activiteiten worden drempelwaarden (capaciteit en omvang), zoals opgenomen in het Besluit m.e.r., overschreden.

Het gaat hierbij om woningbouw en de aanleg van bedrijventerreinen. Derhalve is een Milieu Effect Rapport (MER) opgesteld. In het MER worden de milieu-effecten van de voorgenomen activiteit en een aantal alternatieven beschreven en vergeleken. Tegelijkertijd is het noodzakelijk om het huidige Provinciaal Milieubeleidsplan (MBP) en het Provinciaal Waterhuishoudingsplan (PWHP) te actualiseren in verband met het aflopen van de huidige planperiode.

Het vorenstaande heeft geresulteerd in:

- ontwerp-Omgevingsplan Regio Groningen met het daarbij behorende Milieu-Effect-Rapport;
- ontwerp-actualisering Provinciaal Milieubeleidsplan;
- ontwerp-actualisering Provinciaal Waterhuishoudingsplan.

Terinzagelegging.

Deze 3 ontwerp-plannen en het MER zullen tezamen gedurende 8 weken, te weten vanaf 26 mei tot en met 20 juli 1998 tijdens kantooruren ter inzage liggen op:

- het Provinciehuis, St. Jansstraat 4, kamer B 215 te Groningen;
- alle gemeentehuizen in de provincie Groningen;
- de hoofdkantoren van de waterschappen in de provincie Groningen;
- de provinciehuizen te Assen en Leeuwarden.

Voorts zijn genoemde plannen en het MER buiten kantooruren in te zien op:

- de hoofdvestigingen van openbare bibliotheken in de Groninger gemeenten.

Schriftelijke inspraak.

Uw schriftelijke reactie ten aanzien van de bovengenoemde plannen alsmede het MER kunt u vanaf 26 mei tot en met 20 juli 1998 richten aan het College van gedeputeerde staten van de provincie Groningen, p/a Dienst Ruimte en Milieu, Postbus 630, 9700 AP Groningen.

Informatie-avonden:

Op de hieronder genoemde data zullen informatie-avonden worden gehouden. Tijdens deze avonden zal een toelichting worden gegeven op bovengenoemde plannen. Daarnaast zult u tijdens deze avonden in de gelegenheid worden gesteld vragen te stellen dan wel met de betreffende bestuurder te discussiëren. De informatie-avonden zijn voor een ieder toegankelijk.

- 2-6-1998 19.30 uur gemeente Slochteren in restaurant de Boerderij/Tracylenaborg te Slochteren

- 3-6-1998 19.30 uur gemeente Zuidhorn in het gemeentehuis
8-6-1998 19.30 uur gemeente Winsum in het gemeentehuis
9-6-1998 19.30 uur gemeente Hoogezand-Sappemeer in het gemeentehuis
10-6-1998 19.30 uur gemeente Ten Boer in het zalen/partycentrum de School te Ten Boer
15-6-1998 19.30 uur gemeente Haren in het gemeentehuis
22-6-1998 19.30 uur gemeente Bedum in het Trefcentrum te Bedum
23-6-1998 19.30 uur gemeente Leek in de Postwagen te Tolbert
30-6-1998 19.30 uur gemeente Groningen in het Tehuis te Groningen

De genoemde avonden zijn informatief van karakter. Dat wil zeggen dat het hier niet gaat om zgn. openbare zittingen als bedoeld in de Wet milieubeheer en de Algemene wet bestuursrecht.

Inspraak/hoorzitting.

Naast de genoemde inspraakmogelijkheden bestaat, ingevolge art. 3:25 Awb, tijdens de termijn van terinzagelegging desgevraagd voor een ieder gelegenheid tot een gedachtenwisseling over de drie plannen en het MER en tot het mondeling inbrengen van bedenkingen daartegen.

Een verzoek hiertoe kunt u van 26 mei tot en met 20 juli 1998 richten aan Dienst Ruimte en Milieu, t.a.v. dhr. R. Burkunk, Postbus 630, 9700 AP Groningen (tel. 050-3164616).

Een tweetal openbare zittingen hebben wij reeds gepland op de hieronder genoemde data. Tijdens deze openbare zittingen kan een ieder opmerkingen over de 3 plannen en het MER mondeling inbrengen.

- 29-6-1998 van 10.00 uur - 17.00 uur in de Blauwe Zaal van het provinciehuis te Groningen, St. Jansstraat 4.

- 20-8-1998 van 10.00 uur - 17.00 uur in de Statenzaal van het provinciehuis te Groningen, Martinikerkhof 12

Reacties ten aanzien van het mer.

Uw schriftelijke dan wel mondelinge opmerkingen over het MER kunnen slechts betrekking hebben op het niet voldoen van het rapport aan de wettelijke eisen dan wel op onjuistheden in het rapport (met name gelet op de gegeven Richtlijnen).

Bescherming persoonlijke gegevens.

Persoonlijke gegevens van degenen die opmerkingen hebben ingediend worden, indien daarom wordt verzocht, niet bekend gemaakt.

Een verzoek hiertoe dient schriftelijk onder vermelding van bedoelde gegevens tegelijkertijd met de opmerkingen ten aanzien van de drie plannen danwel het MER te worden ingediend bij gedeputeerde staten.

Waar kunt u terecht met uw vragen?

U kunt vragen stellen bij de provincie Groningen over:

- Het Omgevingsplan Regio Groningen, dhr. R. Burkunk, tel. 050-3164616;
- Het Milieu Effect Rapport, dhr. H.R. Roelofs, tel. 050-3164090;
- De ontwerp-actualisering Milieubeleidsplan, mw. C. Schraa, tel. 050-3164536;
- De ontwerp-actualisering Provinciaal Waterhuishoudingsplan, dhr. R. Burkunk, tel. 050-3164616

Bestellen rapporten.

Een exemplaar van het Omgevingsplan Regio Groningen, het MER, de ontwerp-actualisering MBP en PWHP zijn desgewenst op aanvraag en tegen kostprijs verkrijgbaar bij de provincie Groningen, afdeling Communicatie, tel. 050-3164160, mw. f. De Boer

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Gedeputeerde Staten van Groningen

Bevoegd gezag: Provinciale Staten van Groningen

Besluit: partiele herziening van het streekplan, waterhuishoudingplan, milieubeleidsplan en mobiliteitsplan, te samen worden de plan geïntegreerd in het Omgevingsplan Regio Groningen (ORG)

Categorie Besluit m.e.r.: C 11 en C 20.1

Activiteit: De activiteit omvat onder andere de bouw van 14.000 woningen en het inrichten van 1000 ha. als bedrijventerrein in de Regio Groningen.

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 10 oktober 1997

richtlijnenadvies uitgebracht op: 19 december 1997

kennisgeving MER: 20 mei 1998

toetsingsadvies uitgebracht: 1 december 1998

Bijzonderheden: De Commissie adviseert in haar richtlijnenadvies een strategisch MER uit te werken, waarbij alternatieven tot 2010 worden ontwikkeld aan de hand van enkele scenario's die gebaseerd zijn op het eindbeeld in 2030. Deze scenario's worden ontwikkeld op basis van aan het milieu gerelateerde thema's. Tevens adviseert zij integrale alternatieven uit te werken (dat wil zeggen dat alle elementen die in het ORG worden beschreven en die significante milieueffecten hebben, onderdeel zijn van de alternatieven). Voor de onderdelen van het ORG waarover de provincie niet kan beslissen, maar die wel van invloed zijn op de te verwachten milieueffecten, adviseert de Commissie een gevoeligheidsanalyse uit te voeren.

De Commissie oordeelde dat het MER niet alle essentiële informatie bezat. De initiatiefnemer heeft daarop een aanvulling opgesteld. De informatie die in het MER ontbrak en waartoe de aanvulling is opgesteld is als volgt samen te vatten: hoeveelheid woningen en bedrijventerreinen, de situering, de milieueffecten en het totaalbeeld van een integraal voorkeursalternatief en een meest milieuvriendelijk alternatief. De aanvulling en het MER voldoet op een hoofdpunt niet aan de vastgestelde richtlijnen. Het betreft de mogelijkheid van uitruil van woningen tussen gemeenten. De Commissie constateert dat het bevoegd gezag bij de aanvaarding van de redentie in het MER en de aanvulling de richtlijnen op een cruciaal punt heeft aangepast. In dat licht vraagt de Commissie niet om een aanvulling. Zij adviseert het bevoegd gezag deze aanpassing expliciet te motiveren bij het vaststellen van het uiteindelijke plan.

Samenstelling van de werkgroep:

ir. M.M.U. van Dis (voorzitter ts)

ir. P. van Duursen (voorzitter rl)

drs. R.J. Jonker

ir. W.H.A.M. Keijsers

drs. A. van Leerdam

drs. R.H.J. Mooren

ir. A.G. Posthumus

Secretaris van de werkgroep: dr. N.W.M. van Buren.

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. - m.e.r.
1.	980708	Gemeente Zuidhorn	Zuidhorn	980907
2.	980708	Gemeente Leek	Leek	980907
3.	980701	Gemeente Hoogezand-Sappemeer	Hoogezand	980907
4.	980707	Gemeente Slochteren	Slochteren	980907
5.	980715	Gemeente Stadskanaal	Stadskanaal	980907
6.	980716	Gemeente De Marne	Leens	980907
6a.	980728	idem	idem	idem
7.	980720	Gemeente Veendam	Veendam	980907
8.	980717	Gemeente Haren	Haren	980907
9.	980721	Gemeente Delfzijl	Delfzijl	980907
10.	980715	Gemeente Menterwolde	Muntendam	980907
11.	980716	Directie Noord van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	Groningen	980907
12.	980716	Directie Noord-Nederland van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat	Leeuwarden	980907
13.	980720	Rijksplanologische Dienst van het Ministerie van VROM, Inspectie van de Ruimtelijke Ordening in de provincies Drenthe, Friesland en Groningen (Inspectie Noord)	Groningen	980907
14.	980708	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB)	Amersfoort	980907
15.	980716	De Groenen afdeling Groningen	Haren	980907
15a	980723	idem (erratum)	idem	idem
16.	980716	Milieufederatie Groningen (MFG)	Groningen	980907
17.	980717	Vogelbescherming Nederland	Zeist	980907

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. - m.e.r.
18.	980708/ 980715	Afdeling Provincie Groningen van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren ('Dierenbescherming')	Groningen	980907
19.	980628	Vereniging "de Hoornsche Dijk en omgeving"	Brittil	980907
20.	980717	Vereniging Milieudefensie	Groningen	980907
21.	980717	VNO-NCW Groningen en de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Groningen	Haren/Groningen	980907
22.	980703	CSM Suiker bv, Suikerfabriek Vierverlaten	Groningen	980907
23.	980717	MEGA Vastgoed bv	Rijssen	980907
24.	980715	Noordelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (NLTO)	Assen	980907
25.	980716	NLTO, afdeling Slochteren	Overschild	980907
26.	980717	GOC Leek	Tolbert	980907
27.	980708	Familie Pimmelaar-De Boer	Schildwolde	980907
28.	9807..	M.P. Pestman	Schildwolde	980907
29.	980820	H. Westerbeek en M. Mein	Hoogkerk	980907
30.	980717	Dienst Landelijk Gebied voor ontwikkeling en beheer namens de Landinrichtingscommissie Herinrichting Haren	Groningen	980907
31.	980717	Waterschap Hunze + Aa	Zuidlaren	980907
32.	980715	N.V. Waterbedrijf Groningen	Groningen	980907
33.	980719	Comité Regio Groningen-Haren	Haren	980907
34.	980629	GroenLinks afdeling Haren, Bestuur/Raadsfractie	Glimmen	980907
35.	980714	Gronings Particulier Grondbezit	Garnwerd	980907
36.	980708	Provinciaal Groninger Fonds (PGF) tot verkrijging en behoud van goed hengelwater	Bedum	980907

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangs t Cie. - m.e.r.
37.	980630	Stichting Bestrijding Railverkeersoverlast (SBR)	Hoogezand	980907
38.	980720	Komitee Uitkeringsgerechtigden in Opstand (KUO)	Groningen	980907
39.	980715	Vereniging 'Natuurlijk Oostindië- Terheyl (NOT)	Zevenhuizen	980907
40.	9807..	L. v.d. Kley te Nietap en 89 andere bewoners van Nietap, , Leek, Terheyl, Roden en Nieuw-Roden	diversen	980907
41.	980713	H.C. Eggerding en R. Schuur namens de Bewonersgroep Carolieweg Zevenhuizen	Zevenhuizen	980907
42.	980714	A. Govers en R Schuur	Zevenhuizen	980907
43.	980714	'Dorpsvereniging Westerbroek'	Westerbroek	980907
44.	980714	J. Bats-Ridder en E.M. Bats en 190 andere bewoners van Westerbroek en Scharmer	Scharmer	980907
45.	980717	D. de Vries en H.R. de Vries- Wijmenga en 5 bewoners van Kolham	Scharmer	980907
46.	980724	R. Ronda en 39 andere bewoners van Westerbroek en Voorthuizen	Westerbroek	980907
47.	980717	J.G. Aldershof en 68 andere bewoners van de Rengerslaan te Kolham		980907
48.	980629	E. Olthof en 6 andere bewoners van de Vrouwenlaan achter te Kolham	Kolham	980907
48a.	980717	W. Kosmeijer en 12 andere bewoners van de Vrouwenlaan achter te Kolham	Kolham	980907
49.	980716	G. Kajuitier en N. Kajuitier-Panneman	Westerbroek	980907
50.	980714	G. van Dijk en M.E. van Dijk-Beens	Westerbroek	980907
51.	980714	S.R. ten Cate en E.G. Koese	Scharmer	980907
51a.	980727	idem	idem	idem
52.	980717	P.K. en M.H. Tepper	Kolham	980907

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. - m.e.r.
53.	980727	Dorspvereniging Scharmer	Scharmer	980907
54.	980817	Dr. A. Buchtal	Scharmer	980907
55.	980223?	P. Hendriks	Westerbroek	980907
56.	980717	A.J. de Vries, B. Hazenberg, T. Lennaerts, G. Wijngaard, H. Vos en D.S.J. Wiersma	Leegkerk	980907
57.	980720	Frank E. Meuter	Groningen	980907
58.	980602	Jan van den Berg	Groningen	980907
59.	980714	drs. E. Dijk	Groningen	980907
60.	980711	A.E. Blomhoff	Groningen	980907
61.	980714	A. van Dam	Uitgeest	980907
62.	980716	P.J. Snitjer	Schildwolde	980907
63.	980716	H. te Velde	Bedum	980907
64.	980719	dhr. H. Dokter en mw. E.M.E. Jansema	Westerbroek	980907
65.	980831	dr.mr. J.A. Smit te Groningen namens T.P.A.M. van Mieghem en E.M.A. van Mieghem-Dietvorst	Groningen	980907
	980709	Verslag van de hoorzitting in het kader van het Omgevingsplan Regio Groningen (ORG) d.d. 29 juni 1998 in de Blauwe Zaal van het Provinciehuis te Groningen	Groningen	980713
	980820	Verslag van de 2e hoorzitting Omgevingsplan Regio Groningen (ORG) en MER-ORG op 20 augustus 1998 te Groningen	Groningen	980907